

แนวทางในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศในเรือนจำ*

GUIDELINES FOR PROTECTING OF PROTECTING OF THE RIGHTS TO PRISONERS WITH SEXUAL HARASSMENT IN PRISONS

ศลธร คงหวาน

Sonthon Khongwan

สำนักงานกฎหมาย เอส เค

S.K. Law Office, Thailand

วรชาติ เกลี้ยงแก้ว

Worachat Kliangkaew

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดตะกั่วป่า

Chief Judge of Takua Pa Provincial Court, Thailand

E-mail: Sonthonkhongwan@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือผู้ต้องขังที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศในเรือนจำ จากการศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการควบคุมและดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้ต้องขังซึ่งถูกล่วงละเมิดทางเพศไว้โดยเฉพาะ ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรในเรือนจำไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ แพทย์ทางจิตเวช นักจิตวิทยา ปัญหานโยบายของกรมราชทัณฑ์เกี่ยวกับการคุกคามทางเพศในเรือนจำที่ไม่ชัดเจนและปัญหาของกระบวนการทางสาธารณสุขในการช่วยผู้ต้องขังซึ่งถูกล่วงละเมิดทางเพศอาจส่งผลกระทบต่อทั้งทางร่างกายและทางจิตใจของผู้ต้องขังได้ ซึ่งเป็นผลร้ายต่อกายและจิตใจในการพัฒนาพฤติกรรมเสียเพื่อคืนคนดีสู่สังคมเป็นอย่างมาก

ผู้เขียนเห็นว่าการกำหนดให้มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ต้องขังซึ่งถูกล่วงละเมิดทางเพศไว้โดยเฉพาะรวมถึงการกำหนดแนวทางหรือนโยบายในการบริหารจัดการเรือนจำในเรื่องเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อป้องกันและช่วยเหลือผู้ต้องขังให้ได้รับการคุ้มครองสิทธิและได้รับการเยียวยาความเสียหายทั้งทางร่างกายและจิตใจ

* Received 23 February 2019; Revised 22 March 2019; Accepted 22 April 2019

อันเป็นผลจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศ จึงเสนอให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 59 กำหนดให้ความคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังที่ถูกคุกคามทางเพศให้ครอบคลุมผู้ต้องขังทุกเพศ รวมถึงให้มีแนวทางหรือนโยบายในการป้องกันและต่อต้านการล่วงละเมิดทางเพศในเรือนจำหรือทัณฑสถานทุกรูปแบบ การเพิ่มบุคลากรทางการแพทย์และนักจิตวิทยาเพื่อให้คำปรึกษาแก่ผู้ต้องขัง อีกทั้งเจ้าหน้าที่ต้องสอดส่องดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำหรือทัณฑสถานเพื่อลดความเสี่ยงจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศที่อาจเกิดขึ้นได้

คำสำคัญ: ผู้ต้องขัง, ล่วงละเมิดทางเพศ, คุกคามทางเพศ

Abstract

This article aims to study Guidelines of Prisoners' right protection toward Sexual Harassment in prisons. The study found that regarding to Correctional Act 2017, which is a main law that enforce among prisoners. It has not legal measures to protect sexual harassed prisoners, especially the problem of personnel resource shortage in the prison including Correctional officer, Psychiatric doctor, Psychologist. The clarification Policy problems of the Department of Corrections toward Sexual Harassment in prisons and Health department policy problem in supporting harassed prisoners could be directly affect both physical and mental health of prisoners. This is a very bad effect on the body and mind to develop habits to return good people to society.

Writer agrees that there should be an act on of Prisoners' right protection toward Sexual Harassment in prisons. It also should include Setting guidelines or policies for prison management toward sexual harassment in prison to support those prisoners who got harassed. The harassed prisoners should have right to be protected and heal from the sexual harassment that occur both physical and mental wellbeing. Therefore, proposing amendments to the Corrections Act 2017, Section 59 to protecting the rights of sexually abused inmates has been made to cover inmates of all sexes. It also includes Guidelines or policies for the prevention and opposition of sexual harassment

or sexual harassment in all forms of prisons or punishments, increasing medical personnel and psychologists to provide advice to inmates. Correctional officers also need to monitor inmates in prisons or institutions to reduce the risk of sexual abuse that may occur.

Keywords: Prisoners, Sexual, Harassment

บทนำ

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) จิตแพทย์ชาวออสเตรียผู้เป็นเจ้าของทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) ได้อธิบายการแบ่งโครงสร้างของจิตใจของมนุษย์ตามหน้าที่ออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน อันได้แก่ Id (อิด) Ego (อีโก้) และ Superego (ซูเปอร์อีโก้) โดยในส่วนของ Id เป็นส่วนที่อยู่ในจิตไร้สำนึกเท่านั้น เป็นแรงผลักดันดั้งเดิมของคนเราแบ่งออกเป็นแรงผลักดันทางเพศ (Libidinal Drive) และ แรงผลักดันทางความก้าวร้าว (Aggressive Drive) การแสดงออกของ Id เป็นไปตามหลักความพึงพอใจ (Pleasure principle) ซึ่งหากต้องการก็จะต้องได้รับการสนองตอบทันทีที่จะพอใจโดยไม่คำนึงว่าผลตามมาจะเป็นอย่างไร (ฟรอยด์, ซิกมันด์, 2554) โดยการตอบสนองจะเป็นไปตามวัย โดยในวัยขั้นอวัยวะสืบพันธุ์ (Genital Stage) แรงผลักดันทางเพศต้องการความสุขจากอวัยวะเพศชายหรือช่องคลอด เช่น การมีเพศสัมพันธ์ (Ackerman, C. E., 2018) อารมณ์ทางเพศหรือความต้องการทางเพศจึงถือเป็นเรื่องธรรมชาติในชีวิตของมนุษย์ซึ่งเกิดจากความพึงพอใจของผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วย อนึ่งในบางสถานการณ์ ความต้องการทางเพศที่ถูกกีดกันไม่ให้สัมผัสกับเพศตรงข้าม อาจนำไปสู่พฤติกรรมรักร่วมเพศขึ้นมาแทนที่โดยพฤติกรรมดังกล่าวจึงถูกเรียกว่า “รักร่วมเพศเดียวกันที่เป็นไปตามสถานการณ์” (Situational Homosexuality) หมายถึง พฤติกรรมทางเพศที่จำกัดเฉพาะสถานการณ์ที่สมาชิกเพศเดียวกันมักถูกกีดกันไม่ให้สัมผัสกับเพศอื่น เช่น รักร่วมเพศในโรงเรียนเพศเดียวกันหรือในเรือนจำ โดยพฤติกรรมเช่นนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นข้อบ่งชี้ว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นผู้รักร่วมเพศเป็นหลัก บุคคลนั้นอาจไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมแบบรักร่วมเพศในสถานการณ์อื่น ๆ และรสนิยมทางเพศของพวกเขาอาจชอบกิจกรรมทางเพศกับเพศอื่น ๆ อย่างไรก็ตามเนื่องจากเพศอื่น ๆ ไม่อยู่ในสถานะที่พร้อมเข้าร่วมกิจกรรมทางเพศได้และเนื่องจากพวกเขามีความต้องการทางเพศกับบุคคลอื่นเพื่อช่วยปลดปล่อยความต้องการทางเพศของตัวเองโดยเฉพาะ จึงเกิดพฤติกรรมทางเพศกับคนเพศเดียวกัน อย่างไรก็ตามพฤติกรรมทางเพศ

ดังกล่าวไม่ได้หมายความว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้นิยมรักเพศเดียวกัน (Greenberg, J.S. Bruess, C.E. and Oswalt, S.B., 2016) ดังนั้น ความต้องการทางเพศในระหว่างเพศเดียวกันจึงอาจเกิดขึ้นได้ในทุกสถานการณ์

โทษจำคุก (Imprisonment) เป็นโทษตัดเสรีภาพของผู้กระทำความผิดให้อยู่ในที่จำกัด เพื่อให้ผู้นั้นออกไปกระทำความผิดอีก หรือเป็นการกักผู้นั้นออกจากสังคมชั่วคราว เพื่อลงโทษและปรับปรุงแก้ไขผู้นั้น (ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, 2552) โดยการบังคับโทษจำคุกกระทำในเรือนจำหรือทัณฑสถานซึ่งเป็นสถานที่ที่มีความหลากหลายทางเพศของผู้ต้องขังไม่ว่าจะเป็นเรือนจำหญิงหรือเรือนจำชาย การอยู่ร่วมกันของผู้ต้องขังที่ถูกตัดขาดจากโลกภายนอกห่างจากคนรักและถูกกีดกันจากเพศอื่นอาจทำให้เกิดความต้องการทางเพศได้ โดยไม่จำเป็นว่ารสนิยมทางเพศก่อนเข้าเรือนจำของผู้ต้องขังจะเป็นในรูปแบบใดก็อาจนำไปสู่รักเพศเดียวกันที่เป็นไปตามสถานการณ์ ทั้งนี้หากความต้องการทางเพศไม่มีการควบคุมอารมณ์นั้นให้ถูกต้องหรือความต้องการทางเพศของบุคคลไม่ได้เกิดจากความสมัครใจของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็อาจนำมาสู่การก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศได้ ดังนั้น เมื่อผู้ต้องขังถูกล่วงละเมิดทางเพศหรือถูกคุกคามทางเพศในเรือนจำ จำเป็นต้องมีกระบวนการทางกฎหมายรวมถึงการบริหารจัดการเรือนจำที่เหมาะสมเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือในการบรรเทาหรือรักษาความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่ผู้ต้องขังได้ ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นทางจิตใจหรือทางร่างกาย

อย่างไรก็ตามแม้ผลกระทบจากการที่ผู้ต้องขังถูกล่วงละเมิดทางเพศจะมีความร้ายแรงและการคุ้มครองผู้ต้องขังในเรื่องดังกล่าวจะมีความสำคัญต่อผู้ต้องขังอย่างยิ่งแต่กลับพบว่ากฎหมายที่เกี่ยวกับการดูแลผู้ต้องขังคือ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ยังมีปัญหาบางประการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศในเรือนจำ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายในการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศที่มีการเลือกปฏิบัติระหว่างผู้ต้องขังหญิงกับผู้ต้องขังชาย ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการเรือนจำที่ไม่สอดคล้องกับการป้องกันการล่วงละเมิดทางเพศ หรือปัญหาในการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังซึ่งถูกล่วงละเมิดทางเพศ จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นจึงเป็นที่มาของการศึกษาในครั้งนี้เพื่อเสนอแนะแนวทางและมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเกี่ยวกับคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศในเรือนจำ โดยมีรายละเอียดที่นำเสนอ ดังนี้

เนื้อหา

ความหมายของการล่วงละเมิดทางเพศหรือการคุกคามทางเพศ

การล่วงละเมิดทางเพศหรือการคุกคามทางเพศ (Sexual Harassment) มีใช้ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1964 โดยอยู่ในรูปแบบของบทบัญญัติเกี่ยวกับเพศว่าด้วยการจ้างงาน แต่เอกสารที่เผยแพร่สู่สาธารณชนเป็นครั้งแรกใน RED MAGAZINES โดยการออกแบบสอบถามผู้หญิง 9,000 คน เกี่ยวกับการถูกคุกคามทางเพศ ปรากฏว่าประมาณร้อยละ 90 เคยถูกคุกคามทางเพศ และหลังจากนั้นเป็นต้นมา การคุกคามทางเพศเริ่มปรากฏอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะเกี่ยวกับการจ้างงาน ในปัจจุบันสังคมได้ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศอย่างจริงจัง จนทำให้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศแตกต่างกันออกไป เช่น สภาสหรัฐอเมริกาให้นิยามของการคุกคามทางเพศว่า “เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ด้วยวาจา โดยจงใจหรือซ้ำ ๆ ซาก ๆ เป็นการแสดงท่าทีหรือการสัมผัสทางกายในลักษณะที่เป็นความหมายทางด้านเพศ โดยที่ฝ่ายหญิงไม่พอใจและไม่ต้องการให้เกิดขึ้น” ในขณะที่ Irish Nurses Organization ได้ให้นิยามของการคุกคามทางเพศว่า เป็นพฤติกรรมที่ไม่ต้องการการตอบสนองและเป็นพฤติกรรมที่ไม่ได้เชื่อเชิญหรือพึงพอใจในท่าทีเกี่ยวกับเรื่องเพศ ซึ่งแสดงออกโดยการคุกคาม ทำให้บุคคลที่ถูกคุกคามทางเพศรู้สึกถูกเหยียดหยาม ดูถูกศักดิ์ศรี และหนักใจต่อพฤติกรรมที่เกิดขึ้น นอกจากนี้คณะกรรมการเพื่อความเท่าเทียมทางโอกาสในการจ้างงานของสหรัฐอเมริกา (อีอีโอซี) (U.S. Equal Employment Opportunity Commission (EEOC)) ให้นิยามเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศหรือการคุกคามทางเพศ หมายถึง เป็นการเรียกร้องหรือยัดเยียดความต้องการทางเพศแก่ผู้อื่นทั้งกาย วาจา หรือแม้แต่ท่าทางต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมในหลายระดับตั้งแต่การสัมผัสร่างกาย เสื้อผ้า หรือผม หรือใช้สายตาแตะโลม ผิวกาย พูดจาลามก ส่งข้อความหรือโทรศัพท์แสดงความเห็นเกี่ยวกับรูปลักษณะในเชิงทางเพศ แสดงท่าทางโอบกอด จูบ ไปจนถึงการข่มขืน เป็นต้น ส่วนเกี่ยวกับการกระทำอาจเป็นหญิงหรือชายก็ได้ (กุลพล พลวัน, 2561)

สำหรับประเทศไทยการล่วงละเมิดทางเพศหรือการคุกคามทางเพศ แม้จะไม่ปรากฏความหมายหรือนิยามไว้โดยตรงในประมวลกฎหมายอาญา แต่ปรากฏการให้นิยามใน กฎ ก.พ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเป็นการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศ พ.ศ. 2553 โดยให้ถือว่าการกระทำความผิดเป็นการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศ ได้แก่ (1) กระทำการด้วยการสัมผัสทางกายที่มีลักษณะส่อไปในทางเพศ เช่น การจูบ การโอบกอด การจับอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่ง เป็นต้น (2) กระทำการด้วยวาจาที่ส่อไปในทางเพศ เช่น วิพากษ์วิจารณ์ร่างกาย พูดหยอกล้อ พูดหยาบ

กาย เป็นต้น (3) กระทำการด้วยอาภักปิริยาที่ส่อไปในทางเพศ เช่น การใช้สายตาลวนลาม การทำสัญญาหรือสัญลักษณ์ใด ๆ เป็นต้น (4) การแสดงหรือสื่อสารด้วยวิธีการใด ๆ ที่ส่อไปในทางเพศ เช่น แสดงรูปลามกอนาจาร ส่งจดหมาย ข้อความ หรือการสื่อสารรูปแบบอื่น เป็นต้น (5) การแสดงพฤติกรรมอื่นใดที่ส่อไปในทางเพศ ซึ่งผู้ถูกระทำไม่พึงประสงค์หรือเดือดร้อนรำคาญ (กฎ ก.พ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเป็นการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศ , 2553)

จากการให้ความหมายเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศตามที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่า การล่วงละเมิดทางเพศมิได้จำกัดเฉพาะการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมทางกายภาพกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ส่อออกไปในทางคุกคามทางเพศแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่ยังหมายรวมถึงการแสดงออกในรูปแบบอื่น ๆ เช่น ข้อความ วาจา กริยาท่าทางที่ส่อออกไปในทางคุกคามทางเพศต่อผู้อื่นด้วย

อย่างไรก็ตามการล่วงละเมิดทางเพศหรือการคุกคามทางเพศ มีความแตกต่างกับการกระทำที่เรียกว่า ข่มขืนกระทำชำเรา (Rape) โดยประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (18) ให้ความหมายของ “กระทำชำเรา” ว่าเป็นเพื่อสนองความใคร่ของผู้กระทำ โดยการใช้อวัยวะเพศของผู้กระทำล่วงล้ำอวัยวะเพศ ทวารหนัก หรือช่องปากของผู้อื่น โดยการกระทำที่เป็นการข่มขืนกระทำชำเราหมายถึง การบังคับกระทำชำเรากับผู้อื่นโดยผู้อื่นไม่สมัครใจ อนึ่ง การใช้สิ่งอื่นใดหรืออวัยวะอื่นใดของผู้กระทำ สอดใส่อวัยวะเพศหรือทวารหนักของผู้เสียหายเพื่อเป็นการสนองความใคร่ของผู้กระทำถือเป็นเหตุเพิ่มโทษของการอนาจารตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 278 วรรคสอง อนึ่ง การที่ผู้กระทำใช้นิ้วสอดใส่อวัยวะของผู้เสียหายจากเดิมผู้กระทำเคยมีความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา (Rape) แต่เมื่อมีการแก้ไขความหมายของการกระทำชำเราใหม่ตามความหมายข้างต้น ทำให้การใช้สิ่งอื่นใดหรืออวัยวะของผู้กระทำสอดใส่อวัยวะเพศหรือทวารหนักของผู้เสียหายเพื่อสนองความใคร่ของผู้กระทำมีความผิดฐานอนาจารโดยการล่วงล้ำ (Sexual Assault by Penetration) ซึ่งเป็นอนาจารที่มีเหตุเพิ่มโทษจากที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่า การข่มขืนกระทำชำเราเป็นการกระทำรูปแบบหนึ่งของการล่วงละเมิดทางเพศ แต่การกระทำในลักษณะของการล่วงละเมิดทางเพศบางอย่าง เช่น การใช้วาจา ท่าทาง หรือข้อความที่ส่อไปในทางคุกคามทางเพศไม่เป็นการข่มขืนกระทำชำเรา ดังนั้นการล่วงละเมิดทางเพศหรือการคุกคามทางเพศจึงมีรูปแบบการกระทำมากกว่าการข่มขืนกระทำชำเรา

ทั้งนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าความหมายของการล่วงละเมิดทางเพศในเรือนจำ หมายถึงการพยายามมีความสัมพันธ์หรือการคุกคามทางเพศ ซึ่งขัดกับความประสงค์ของนักโทษอีกคนหนึ่ง

และการสัมพันธ์ทางเพศใด ๆ ที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้โดยจะมีการสอดใส่อวัยวะเพศหรือไม่ก็ตาม และทั้งนี้ไม่ว่าผู้กระทำผิดหรือผู้เสียหายจะมีเพศสภาพใด การละเมิดทางเพศอาจเกิดขึ้นได้กับทั้งผู้หญิงและผู้ชายในเรือนจำ และผู้กระทำผิดอาจเป็นเพศเดียวกันหรือเพศตรงข้ามกับผู้เสียหาย (Just Detention International, 2558)

สถานการณ์เกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศหรือการคุกคามทางเพศในเรือนจำ

การล่วงละเมิดทางเพศในเรือนจำเป็นวิกฤตสิทธิมนุษยชนระดับโลก ในหลายกรณีผู้กระทำผิดเป็นเจ้าหน้าที่เรือนจำ ซึ่งควรมีหน้าที่ดูแลให้นักโทษปลอดภัย แต่ไม่ว่าจะเป็นเพราะการกระทำของเจ้าหน้าที่หรือนักโทษ การข่มขืนและการละเมิดทางเพศในเรือนจำแบบอื่น ๆ ถือเป็นการทรมานรูปแบบหนึ่งตามหลักกฎหมายสากล รัฐบาลจึงต้องรับผิดชอบอย่างเต็มที่ในการคุ้มครองให้นักโทษปลอดภัย การละเมิดทางเพศในเรือนจำสะท้อนถึงความล้มเหลวของรัฐบาลในการปฏิบัติตามความรับผิดชอบของตน ไม่ว่าผู้กระทำผิดจะเป็นใครก็ตาม (Just Detention International, 2558) สำหรับประเทศไทยการล่วงละเมิดทางเพศหรือการคุกคามทางเพศผู้ต้องขังในเรือนจำ ไม่ว่าเรือนจำชายหรือเรือนจำหญิงเป็นประเด็นที่มักมีการพูดถึงอยู่เสมอ การศึกษาของมหาวิทยาลัยมหิดลเรื่อง “เพศในคุก” บ่งชี้ว่า นักโทษมีความสัมพันธ์ทางเพศกันทั้งในคุกชายและคุกหญิงแม้ว่าเรื่องนี้จะถือเป็นเรื่องต้องห้ามสำหรับเรือนจำ แต่ทางปฏิบัติเกิดขึ้นจริง ซึ่งความสัมพันธ์ทางเพศในนักโทษไทยเกิดขึ้นเพื่อการแลกเปลี่ยนสิ่งของเงินตรา ความพอใจทางเพศ การคุ้มครองความปลอดภัย การแสดงความเป็นอิสระจากกฎขององค์กร และเป็นการประคับประคองความรู้สึกในภาวะที่ต้องถูกจองจำรูปแบบมีทั้งเพศสัมพันธ์ทางปาก ทางทวารหนัก การใช้วัตถุหรือส่วนของอวัยวะในร่างกายเป็นตัวช่วย (ศิริวรรณ ไกรสุรพงศ์, 2557) โดยการล่วงละเมิดทางเพศผู้ต้องขังในเรือนจำสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งกระบวนการที่เป็นไปด้วยความละมุนละม่อม และเป็นไปด้วยกระบวนการที่ใช้ความรุนแรงบังคับให้ยินยอม (ทวีศักดิ์ เกิดโสภา, 2559) จากการศึกษาข้างต้นเป็นการให้ความหมายของการล่วงละเมิดทางเพศในรูปแบบของการข่มขืนกระทำชำเรา (Rape) ซึ่งถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการการล่วงละเมิดทางเพศหรือการคุกคามทางเพศ (Sexual Harassment) เท่านั้น

อย่างไรก็ตามข้อถกเถียงเกี่ยวกับข่มขืนในเรือนจำยังไม่มีคำตอบชัดเจนระหว่าง “ความสัมพันธ์แบบคู่รัก” กับ “ความสัมพันธ์แบบจำยอม” โดยทัศนะคติของผู้ต้องขังก่อนเข้าสู่เรือนจำไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องขังหญิงหรือผู้ต้องขังชายมักจะกลัวการถูกข่มขืนในเรือนจำอัน

เนื่องมาจากคำบอกเล่าต่อกันมา โดยเฉพาะผู้ต้องขังกลุ่มกระเทยจะกลัวการถูกข่มขืนไม่ว่าจะแปลงเพศแล้วหรือยังไม่ได้แปลงเพศ แต่เมื่อเข้าสู่เรือนจำกลับพบว่าแตกต่างไปจากข้อมูลที่ได้ทราบมานอกเรือนจำ กล่าวคือการมีเพศสัมพันธ์ในเรือนจำเป็นการสมยอมไม่มีการข่มขืน แต่การล่วงละเมิดหรือการคุกคามทางเพศยังมีอยู่ เช่น การตรวจค้นร่างกายของผู้ต้องขังของผู้คุมไม่ว่าจะเป็นการตรวจค้นในห้องมิดชิดหรือต่อหน้าเพื่อนผู้ต้องขังด้วยกันเอง โดยให้กะเทยเปลือยอกต่อหน้าผู้ต้องขังคนอื่น การจับหน้าอก หรือของสงวน การเปลือยกายอาบน้ำซึ่งบริเวณสถานที่อาบน้ำมีการติดวงจรปิด การล้อเลียนใช้คำที่เป็นการเหยียดหยามทางเพศจากผู้คุมหรือเพื่อนผู้ต้องขังด้วยกันเอง เป็นต้น (จารุวรรณ คงยศ, 2560)

ดังนั้น จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถแสดงให้เห็นถึงข้อเท็จจริงประการหนึ่งว่า แม้การคุกคามทางเพศในรูปแบบการข่มขืนกระทำชำเราในเรือนจำยังไม่มี ความชัดเจนว่าผู้ต้องขังถูกข่มขืนจริงหรือไม่ แต่การล่วงละเมิดทางเพศหรือการคุกคามทางเพศรูปแบบอื่น ๆ ในเรือนจำสามารถเกิดขึ้นได้จริงในทุกสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำระหว่างผู้ต้องขังด้วยกันเองหรือเจ้าหน้าที่กระทำต่อผู้ต้องขังก็ตาม ดังนั้น เรือนจำควรมีแนวทางในการคุ้มครองผู้ต้องขังที่ถูกล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศเพื่อมิให้ผู้ต้องขังเหล่านั้นได้รับผลกระทบทั้งทางร่างกายหรือจิตใจอันมีผลมาจากการล่วงละเมิดหรือการคุกคามทางเพศได้ โดยกรมราชทัณฑ์ต้องถือว่าการคุ้มครองในเรื่องดังกล่าวนี้ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องขังทุกคนจะได้รับการคุ้มครอง การให้คำปรึกษา หรือคำแนะนำต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นต่อผู้ต้องขัง รวมถึงมาตรการในการป้องกันเหตุดังกล่าวด้วย

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้ต้องขังถูกคุกคามทางเพศในเรือนจำ

โทษจำคุกเป็นการลงโทษบุคคลด้วยการตัดเสรีภาพผู้กระทำความผิดโดยการจำกัดสถานที่ให้อยู่ภายในเรือนจำหรือทัณฑสถาน อย่างไรก็ตามผู้ต้องขังยังสามารถเข้าถึงสิทธิที่จำเป็นต่อการดำรงชีพในระหว่างอยู่ในเรือนจำได้เช่นบุคคลปกติทั่ว ๆ ไปเช่น สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขจากรัฐอย่างเหมาะสมและเสมอภาค เนื่องจากปัญหาด้านสุขภาพของผู้ต้องขังไม่ว่าทางกายหรือทางจิตใจถือเป็นปัญหาสำคัญซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง รวมถึงสิทธิในการได้รับความคุ้มครองดูแลจากหน่วยงานที่ควบคุมตัวผู้ต้องขังไม่ให้บุคคลใดมากระทำการคุกคามทางเพศผู้ต้องขังได้ ดังนั้น ระหว่างที่ถูกบังคับโทษในเรือนจำผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับการดูแลทางสาธารณสุขและทางการแพทย์ที่มีคุณภาพรวมถึงการดูแลความปลอดภัยในชีวิตซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งของมนุษย์

แนวทางและมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้ต้องขังถูกล่วงละเมิดทางเพศในปัจจุบันปรากฏในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 59 บัญญัติให้ผู้ต้องขังหญิงซึ่งถูกล่วงละเมิดทางเพศโดยเฉพาะผู้ที่ตั้งครรภ์จากการถูกล่วงละเมิดดังกล่าว ต้องได้รับคำแนะนำหรือคำปรึกษาทางการแพทย์ที่เหมาะสม และต้องได้รับการสนับสนุนการดูแลสุขภาพทางกายและทางจิตตามความจำเป็น รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายด้วย

การร้องเรียนพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 47 บัญญัติให้ผู้ต้องขังมีสิทธิร้องเรียนเกี่ยวกับการถูกล่วงละเมิดทางเพศจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าพนักงานเรือนจำได้ โดยให้ได้รับความคุ้มครองและให้คำปรึกษาในทันที รวมทั้งคำร้องดังกล่าวต้องรักษาเป็นความลับและได้รับการไต่สวนชี้ขาดโดยพนักงานอัยการ และเนื่องจากขณะนี้ยังไม่มีกฎกระทรวงที่ออกตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ดังนั้นรายละเอียดในการร้องทุกข์หรือยื่นเรื่องราวของผู้ต้องขังจึงใช้ตามกฎกระทรวงมหาดไทยข้อ 120 ถึง ข้อ 126 ซึ่งออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ไปพลางก่อน โดยกฎกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดวิธีการร้องทุกข์อาจรกระทำด้วยวาจาหรือยื่นเป็นหนังสือ ถ้ากระทำด้วยวาจาให้เจ้าพนักงานที่ได้รับคำร้องทุกข์บันทึกคำร้องทุกข์ไว้ ทั้งนี้ต้องลงลายมือชื่อผู้ร้องทุกข์และเจ้าพนักงานที่ได้รับคำร้องทุกข์ไว้ด้วย (ข้อ 120) การเขียนคำร้องทุกข์หรือเรื่องราวผู้ต้องขังต้องเขียนเอง เว้นแต่ไม่สามารถเขียนเองได้ ในกรณีที่ผู้ต้องขังขอสงวนข้อความลับ ห้ามมิให้เจ้าพนักงานเรือนจำอยู่ใกล้ในระยะที่อาจอ่านเข้าใจข้อความที่เขียนหรือขออ่านหรือยอมให้ผู้อื่นมีโอกาสนั้นนอกจากบุคคลที่ผู้ต้องขังนั้นยินยอม (ข้อ 121)

หนังสือร้องทุกข์หรือเรื่องราวหรือฎีกานั้น ให้ผู้ต้องขังยื่นต่อพัศดีหรือจะใส่ลงในที่ซึ่งจัดไว้เพื่อการนั้นก็ได้ (ข้อ 122) ทั้งนี้เจ้าพนักงานเรือนจำทุกคนต้องเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังร้องทุกข์หรือนำคำร้องทุกข์เรื่องราวหรือฎีกา (ข้อ 123) เมื่อพัศดีได้รับหนังสือดังร้องทุกข์ ให้เปิดซองตรวจดูข้อความและสอบข้อเท็จจริง แก้ไขหรือช่วยเหลือตามคำร้องขอตามสมควรแก่กรณี และเสนอต่อไปยังผู้บัญชาการเรือนจำพร้อมกับรายงานชี้แจงการปฏิบัติที่กล่าวแล้ว (ข้อ 124) อย่างไรก็ตามถ้าข้อความในหนังสือร้องทุกข์เรื่องราวและฎีกานั้นผู้ต้องขังจะขอรักษาเป็นความลับ ให้สอดหนังสือไว้ในซองและผนึกเสียหน้าซองให้เขียนว่า “ลับ” ถ้าผู้ต้องขังไม่ได้เขียนคำนี้ไว้ให้เจ้าพนักงานเรือนจำเขียนเมื่อทราบความประสงค์หนังสือเช่นนั้น ห้ามมิให้เจ้าพนักงานเรือนจำหรือพัศดีอ่าน แต่มีหน้าที่จัดส่งไปยังผู้รับ หากเป็นหนังสือถึงรัฐมนตรีหรือทูตเกล้าฯถวาย ให้ส่งไปยังอธิบดีดำเนินการต่อไปตามสมควร (ข้อ 125) ทั้งนี้คำสั่งหรือคำชี้แจง

ตอบคำร้องทุกข์เรื่องราวหรือฎีกาต้องแจ้งให้ผู้ยื่นทราบและจัดให้ลงลายมือชื่อรับทราบไว้เป็นหลักฐาน (ข้อ 126)

วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังที่ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศในเรือนจำ

ผู้ต้องขังในเรือนจำยังคงได้รับการคุ้มครองมิให้ถูกคุกคามหรือถูกล่อลวงละเมิดทางเพศในเรือนจำเช่นเดียวกับที่ผู้ต้องขังเคยใช้ชีวิตภายนอกเรือนจำ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ต้องขังจากการถูกคุกคามหรือการถูกล่อลวงละเมิดทางเพศในเรือนจำพบปัญหาบางประการที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้ต้องขังที่ถูกคุกคามทางเพศ กระบวนการและมาตรการทางกฎหมายจะเป็นหลักการพื้นฐานในการคุ้มครองบุคคลในเบื้องต้นว่าหากมีการกระทำใดอันเป็นการละเมิดสิทธิบุคคลเหล่านั้นก็จะได้รับความคุ้มครองจากกระบวนการทางกฎหมายอย่างไรบ้างหรือหน่วยงานให้ความสำคัญกับปัญหาในเรื่องเหล่านั้นอย่างไรบ้าง รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องจะได้ตระหนักถึงหน้าที่ตามกฎหมายซึ่งได้กำหนดไว้เพื่อให้กระบวนการทางกฎหมายเหล่านั้นสามารถคุ้มครองบุคคลผู้ถูกกระทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

กระบวนการและมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับผู้ต้องขังขณะอยู่ระหว่างบังคับโทษจำคุกจะเป็นไปตามที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการเกี่ยวกับผู้ต้องขัง โดยมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการในการคุ้มครองผู้ต้องขังที่ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศของผู้ต้องขังจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าพนักงานเรือนจำ กรณีผู้ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศที่เป็นผู้ต้องขังหญิง กฎหมายบังคับให้เรือนจำต้องให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาทางการแพทย์ที่เหมาะสมและต้องได้รับการสนับสนุนการดูแลสุขภาพทางกายและทางจิตตามความจำเป็นรวมทั้งการให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายด้วยตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 59 ซึ่งเห็นได้ว่ากระบวนการเช่นนี้มีความแตกต่างจากกระบวนการของผู้ต้องขังชายที่พบว่าหากถูกล่อลวงละเมิดทางเพศจะไม่มีกระบวนการเช่นเดียวกับผู้ต้องขังหญิงแม้เป็นการถูกล่อลวงละเมิดทางเพศเหมือนกันก็ตาม อีกทั้งมาตรา 59 กำหนดเฉพาะการถูกล่อลวงละเมิดทางเพศที่ผู้ต้องขังถูกกระทำจากเจ้าหน้าที่เท่านั้น แต่ไม่ได้กล่าวถึงการถูกล่อลวงละเมิดทางเพศหรือการถูกคุกคามทางเพศระหว่างผู้ต้องขังด้วยกันเอง

ดังนั้นการที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 59 ไม่ได้บัญญัติมาตรการทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังที่ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศให้ครอบคลุมผู้กระทำทุกประเภท ย่อมเกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายส่งผลกระทบต่อความไม่ปลอดภัยในชีวิตและอนามัยของผู้ต้องขัง อันเนื่องมาจากการไม่ได้รับการดูแลรักษาจากแพทย์ที่เหมาะสมและไม่ได้รับการสนับสนุนการดูแลสุขภาพทางกายและทางจิตตามความจำเป็น

2. ปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนบุคลากรทางสาธารณสุขในเรือนจำ บุคลากรทางสาธารณสุขไม่ว่าจะเป็น แพทย์ หรือพยาบาลถือเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญในเรือนจำ เนื่องจากเมื่อมีอาการเจ็บป่วยของผู้ต้องขังในเบื้องต้นจะได้รับการดูแลรักษาโดยพยาบาลเรือนจำที่ประจำอยู่สถานพยาบาลเรือนจำหรือทัณฑสถานนั้น ๆ กรณีที่มีอาการเจ็บป่วยรุนแรงเกินศักยภาพในการรักษาพยาบาลภายในเรือนจำ นายแพทย์ประจำเรือนจำจะเป็นผู้พิจารณาในการส่งตัวผู้ต้องขังป่วยออกไปรักษายังโรงพยาบาลของรัฐภายนอกแต่พิจารณาเฉพาะที่เห็นว่ามีความจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น ที่จะต้องออกไปรับการรักษาภายนอก (จะเด็ดดาว สารบรรณ, 2561) ดังนั้นการมีแพทย์หรือพยาบาลประจำอยู่ในเรือนจำหรือทัณฑสถานจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ต้องขัง

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า แม้บุคลากรทางสาธารณสุขจะมีบทบาทสำคัญสำหรับการดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำหรือทัณฑสถานตามที่กล่าวมาในเบื้องต้นแต่ด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณและการสาธารณสุขไม่ว่าจะเป็น การขาดแคลนบุคลากร ทรัพยากร และงบประมาณ สุขอนามัยที่ไม่ได้มาตรฐาน ยังคงเป็นปัญหาท้าทายการบริหารจัดการเรือนจำทั่วโลก โดยงบประมาณมักถูกนำไปใช้ในการปรับปรุงสถานที่ ค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ และใช้เพื่อรักษาความมั่นคงภายในเรือนจำเป็นหลัก นอกจากนี้ข้อจำกัดด้านสาธารณสุขและบริการสุขภาพเป็นอีกหนึ่งความท้าทายสำคัญของเรือนจำทั่วโลก โดยมีข้อมูลระบุถึงความขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์อย่างรุนแรงในบางประเทศ ปัญหาเกี่ยวกับการขาดบุคลากรทางการแพทย์และการบริการสาธารณสุขในเรือนจำยังเป็นปัญหาร้ายแรงสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานในประเทศไทย ปัญหาส่วนหนึ่งของการขาดบุคลากรทางการแพทย์ในเรือนจำคือมาจากเรื่องทัศนคติ การกลัวเรื่องคดีความและกลัวผู้ต้องขังข่มขู่ (ไทยริฟอร์ม, 2561) ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้เรือนจำขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์

อนึ่งบุคลากรทางสาธารณสุขในเรือนจำมิได้หมายความว่าถึงแพทย์ที่รักษาอาการเจ็บป่วยทางกายแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่หมายความว่ารวมถึงนักจิตวิทยาหรือแพทย์ที่คำปรึกษาเกี่ยวกับจิตเวชด้วย ด้วยเหตุผลที่ว่าบุคคลที่ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศมักประสบปัญหา

สุขภาพจิตภายหลังการถูกล่วงละเมิดทางเพศ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว อาการที่อาจเกิดขึ้นทันทีเช่น หวาดกลัว ตื่นตระหนก หวาดระแวง สับสน กังวล ละเอียดใจ ไม่ไวใจ ปฏิเสธสิ่งที่เกิดขึ้น เป็นต้น ส่วนปัญหาในระยะยาวที่พบได้เช่น โรคซึมเศร้า การพยายามฆ่าตัวตาย (อานนท์ จำลองกุล, 2560) ผลกระทบที่เกิดขึ้นเหล่านี้มีที่มาจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศทั้งสิ้น

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าการขาดแคลนบุคลากรทางสาธารณสุขในเรือนจำย่อมส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ กล่าวคือเมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับการถูกคุกคามทางเพศหรือถูกล่วงละเมิดทางเพศ ผู้ต้องขังควรได้รับคำแนะนำที่เหมาะสมจากนักจิตวิทยาหรือแพทย์ทางจิตเวชเพื่อช่วยบรรเทาความเสียหายทางจิตใจที่ผู้ต้องขังได้รับ หรือคำแนะนำเกี่ยวกับความเสี่ยงของโรคที่ผู้ต้องขังอาจได้รับการถูกล่วงละเมิดทางเพศ ดังนั้น หากเรือนจำขาดแคลนบุคลากรทางสาธารณสุขเหล่านี้ย่อมทำให้ผู้ต้องขังไม่ได้รับการรักษาที่ถูกต้องและเหมาะสม นอกจากนี้สิทธิเกี่ยวกับการได้รับบริการทางสาธารณสุขยังเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนต้องรับได้จากรัฐ แม้ผู้ต้องขังจะถือเป็นผู้กระทำความผิดกฎหมายและถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำก็ไม่ทำให้สิทธิที่จะได้รับบริการทางสาธารณสุขถูกจำกัดสิทธิแต่อย่างใด

3. ปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ในการดูแลผู้ต้องขัง การดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำให้อยู่ในระเบียบวินัย เกิดความสงบ เรียบร้อยและปลอดภัยถือเป็นภารกิจที่มีความสำคัญประการหนึ่งของกรมราชทัณฑ์และการดำเนินการให้เป็นไปตามที่กล่าวมาข้างต้นนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่เรือนจำและทัณฑสถานที่ควบคุมผู้ต้องขังเหล่านั้น เจ้าหน้าที่จึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดูแลความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและร่างกายของผู้ต้องขังในระหว่างถูกบังคับโทษจำคุกในเรือนจำ

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า แม้เจ้าหน้าที่เรือนจำจะเป็นผู้มีความสำคัญในการดูแลความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและร่างกายของผู้ต้องขังแต่ปัญหาประการหนึ่งของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำหรือทัณฑสถานในประเทศไทยคือสัดส่วนระหว่างพนักงานราชทัณฑ์กับผู้ต้องขังยังไม่เหมาะสม ผู้ต้องขังมีจำนวนมากทำให้พนักงานราชทัณฑ์ไม่สามารถดูแลและทำการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมผู้กระทำความผิดได้ (ธานีวรภัทร์, 2552) โดยประเทศไทยมีเรือนจำทั่วประเทศทั้งสิ้น 143 แห่ง ซึ่งสามารถรองรับผู้ต้องขังได้ 109,087 คน ในขณะที่ปัจจุบันมีผู้ต้องขังมีจำนวน 298,339 คน แต่กรมราชทัณฑ์มีเจ้าหน้าที่ 12,476 คน คิดเป็นสัดส่วนเจ้าหน้าที่ 1 คนต่อผู้ต้องขัง 24 คน ในขณะที่มาตรฐานสหประชาชาติคือเจ้าหน้าที่ 1 คนต่อผู้ต้องขัง 5 คน อย่างไรก็ตามสำหรับประเทศไทยแม้พบว่า

สัดส่วนเจ้าหน้าที่ต่อผู้ต้องขัง ที่เหมาะสมต่อการควบคุมผู้ต้องขังภายในเรือนจำซึ่งจะทำให้การควบคุมและการพัฒนาพฤตินิสัยมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ในการป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขัง จะอยู่ที่อัตราส่วนเจ้าหน้าที่ 1 คน ต่อ ผู้ต้องขัง 20 คน (กองการเจ้าหน้าที่ กรมราชทัณฑ์, 2560) แต่จากสภาพจำนวนผู้ต้องขังข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ (Over Crowding) ตามที่กล่าวมาข้างต้นยังคงทำให้อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอและขาดความสมดุลกับจำนวนผู้ต้องขังจึงทำให้ประสิทธิภาพในการดูแลผู้ต้องขังลดลงได้

ดังนั้น ปัญหาการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ย่อมมีผลกระทบต่อการสอดส่องดูแลความปลอดภัยของผู้ต้องขังที่ไม่ทั่วถึง เปิดโอกาสให้มีการล่องละเมิดทางเพศผู้ต้องขังหรือกรณีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพออาจมีผลกระทบต่อการติดตามพฤติกรรมผู้ต้องขังซึ่งมีความเสี่ยงที่อาจกระทำล่องละเมิดทางเพศได้

4. ปัญหาเกี่ยวกับนโยบายป้องกันการล่องละเมิดทางเพศผู้ต้องขังในเรือนจำ ภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์มุ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในลักษณะการควบคุม กักขัง ผู้กระทำความผิดให้อยู่ในระเบียบวินัย เกิดความสงบเรียบร้อยและภารกิจเกี่ยวกับการแก้ไข ฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี ไม่หันไปกระทำผิดซ้ำหลังได้รับการปลดปล่อยจากเรือนจำหรือทัณฑ์สถาน อย่างไรก็ตามผู้บริหารของกรมราชทัณฑ์มักจะมึนโยบายเพื่อให้บุคลากรได้ใช้เป็นแนวทางหรือกรอบในการดำเนินงานเพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดเหมาะสมกับปัญหาและข้อขัดข้องในการดำเนินงานที่กรมราชทัณฑ์ประสบอยู่ในช่วงเวลานั้น

จากการศึกษาพบว่านโยบายเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ในปัจจุบันยังคงให้ความสำคัญกับการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ภายในความสงบเรียบร้อย เหตุผลประการหนึ่งมาจากการหลบหนีแหกคุกของผู้ต้องขัง ในส่วนที่เกี่ยวกับป้องกันการคุกคามทางเพศในเรือนจำ แม้จะปรากฏแนวปฏิบัติเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการล่องละเมิดหรือคุกคามทางเพศในการทำงานของกรมราชทัณฑ์ ตามหนังสือที่ ยธ. 0714/25157 ลงวันที่ 13 สิงหาคม 2558 เรื่อง มาตรการในการป้องกันและแก้ไขการล่องละเมิดหรือคุกคามทางเพศในการทำงาน ก็เป็นเพียงมาตรการเพื่อป้องกันการล่องละเมิดหรือคุกคามทางเพศสำหรับบุคลากรที่เป็นข้าราชการ พนักงานราชการ หรือลูกจ้าง ที่สังกัดกรมราชทัณฑ์เท่านั้น แต่ไม่รวมถึงการกระทำระหว่างผู้ต้องขังด้วยกันเอง หรือเจ้าหน้าที่กระทำต่อผู้ต้องขังด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่านโยบายเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังจะเป็นเรื่องที่ต้องปฏิบัติระหว่างเรือนจำกับผู้ต้องขังในการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัยของเรือนจำ

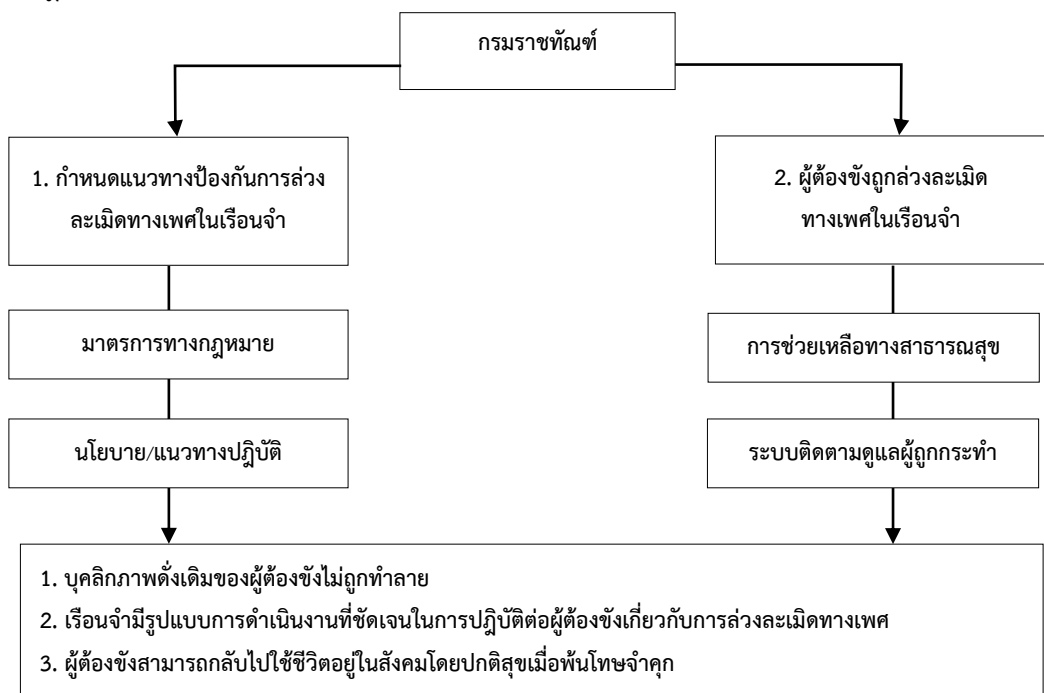

อันถือเป็นภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์ แต่จากการศึกษาไม่ปรากฏว่ากรมราชทัณฑ์ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการปฏิบัติระหว่างเจ้าหน้าที่เรือนจำกับผู้ต้องขัง หรือระหว่างผู้ต้องขังด้วยกันเองในเรื่องการป้องกันการคุกคามทางเพศหรือการล่วงละเมิดทางเพศผู้ต้องขังแต่อย่างใด ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าการที่กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการป้องกันการคุกคามทางเพศหรือการล่วงละเมิดทางเพศผู้ต้องขังจะเป็นแนวทางหรือกรอบในการปฏิบัติงานของกรมราชทัณฑ์ อีกทั้งผู้ต้องขังหรือเจ้าหน้าที่ได้ตระหนักถึงความร้ายแรงของปัญหาที่เกิดขึ้นจากการล่วงละเมิดทางเพศได้

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้อันเป็นผลจากการศึกษาเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศผู้ต้องขังในเรือนจำมีดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อการทำลายบุคลิกภาพทางกายหรือจิตใจของผู้ต้องขัง
 2. รูปแบบของการป้องกันและช่วยเหลือผู้ต้องขังที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศในเรือนจำ
- ปรากฏตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบของการป้องกันและช่วยเหลือผู้ต้องขังที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศในเรือนจำ

สรุป

การล่วงละเมิดทางเพศหรือการคุกคามทางเพศถือเป็นปัญหาสำคัญในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากการกระทำที่ผู้ถูกระทำได้รับผลร้ายอย่างรุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจและเป็นการกระทำที่สามารถเกิดขึ้นได้กับบุคคลทุกคนทุกเพศทุกวัยและไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดหรือสถานการณ์ใดก็อาจโดนล่วงละเมิดทางเพศหรือถูกคุกคามทางเพศได้ ดังนั้นหน่วยงานต่างๆ ควรให้ความสำคัญกับปัญหาดังกล่าว

จากการศึกษาแนวทางในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศในเรือนจำ ทำให้ทราบได้ว่า ปัญหาเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศหรือการคุกคามทางเพศในเรือนจำยังคงเป็นปัญหาสำคัญในการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำ ในบางกรณีเหยื่อจากการถูกล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศไม่กล้าที่จะร้องเรียนเนื่องจากความอับอายหรือเกรงกลัวอิทธิพลของผู้กระทำ อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้ต้องขัง การที่กรมราชทัณฑ์ไม่มีการกำหนดมาตรการทางกฎหมาย รวมถึงการบริหารจัดการเรือนจำเกี่ยวกับการคุ้มครองและป้องกันการถูกล่วงละเมิดทางเพศหรือถูกคุกคามทางเพศในเรือนจำ ย่อมส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังที่ถูกล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศในเรือนจำได้ ดังนั้น กรมราชทัณฑ์ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลผู้ต้องขังในระหว่างการบังคับโทษจำคุกจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมาย และการบริหารจัดการเรือนจำซึ่งจะใช้เป็นแนวทางในการคุ้มครองผู้ต้องขังที่ถูกล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศในเรือนจำ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายรวมถึงมีกระบวนการที่เหมาะสมในการดูแลผู้ต้องขังระหว่างที่ถูกบังคับโทษจำคุก

จากการศึกษาปัญหาและแนวทางในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศในเรือนจำและที่ได้กล่าวมาในบทสรุปข้างต้น ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการช่วยเหลือผู้ต้องขังที่ถูกล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศดังนี้

1. กฎหมายราชทัณฑ์ต้องบัญญัติให้ผู้ต้องขังต้องสามารถเข้าถึงการคุ้มครองเกี่ยวกับการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศในเรือนจำ โดยไม่ต้องเลือกปฏิบัติระหว่างผู้ต้องขังชายและผู้ต้องขังหญิงและชอบที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

2. กฎหมายราชทัณฑ์ต้องบัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการร้องทุกข์ รวมทั้งการคุ้มครองผู้ต้องขังซึ่งถูกล่วงละเมิดทางเพศ เช่น การย้ายแดนเพื่อป้องกันมิให้มีการข่มขู่ผู้ต้องขังได้ ในกรณีที่มิพยานรู้เห็นเหตุการณ์ย่อมได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกัน

3. กรมราชทัณฑ์ต้องมีการประกาศเจตนารมณ์และนโยบายการต่อต้านการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศในเรือนจำหรือทัณฑสถานทุกรูปแบบ

4. กรมราชทัณฑ์จัดให้มีคณะทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหาการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศประจำอยู่ในเรือนจำหรือทัณฑสถาน เพื่อเป็นกลไกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศ

5. เรือนจำหรือทัณฑสถานควรมีแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาการล่วงละเมิดหรือการคุกคามทางเพศและชี้แจงแนวทางให้บุคลากรภายในทราบ

6. กรมราชทัณฑ์จัดกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้ รวมถึงผลกระทบ ความร้ายแรงจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศหรือคุกคามทางเพศให้ผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์

7. เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต้องสอดส่องดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำหรือทัณฑสถานเพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดการล่วงละเมิดทางเพศหรือการคุกคามทางเพศ

เอกสารอ้างอิง

- กฎ ก.พ. ว่าด้วยการกระทำการอันเป็นการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศ . (2553). ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอนที่ 59 ก (หน้า 14). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- กองการเจ้าหน้าที่ กรมราชทัณฑ์. (2560). แนวทางการบริหารทรัพยากรบุคคลเพื่อแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังหลบหนี. เข้าถึงได้จาก <https://attracorrect.files.wordpress.com/2017/07/e0b89ae0b897e0b884e0b8b1e0b894e0b8a2e0b988e0b8ad60pdf.pdf>
- กุลพล พลวัน. (2561). การล่วงเกินทางเพศ ความผิดใหม่ในกฎหมายและสังคมไทย. เข้าถึงได้จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_1254173
- จะเด็ดดาว สารบรรณ. (2561). ระบบส่งต่อผู้ต้องขังป่วย. วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข, 4(2). 267-278.

- จารุวรรณ คงยศ. (2560). เพศภาวะ เพศวิถี ประสบการณ์ชีวิตของกระเทยในคุก. ใน
วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยทางสังคม.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2552). คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 11).
กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ทวีศักดิ์ เกิดโกคา. (2559). Sex in Jails: เรื่องเช็กส้นในที่ลึก แต่ไม่ลับในเรือนจำชาย. เข้าถึงได้
จาก https://prachatai.com/journal/2016/11/68973#_edn4
- ไทยรีฟอร์ม. (2561). “หมอ-พยาบาล” ในเรือนจำ งานที่ยังคงขาดแคลน. เข้าถึงได้จาก
<https://www.isranews.org/thaireform/thaireform-documentary/72130-reform-72130>
- ธานี วรภัทร์. (2552). การบังคับโทษในประเทศไทย: การบังคับโทษจำคุก. ใน วิทยานิพนธ์
ปริญญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พรอยด์, ซิกมันด์. (2554). ทฤษฎีจิตวิเคราะห์. เข้าถึงได้จาก Development Theory:
<https://sites.google.com/a/srp.ac.th/development-theory/thvsdi-phathnakar-tha-ngbukhlk-phaph/thvsdi-cit-wi-kheraah-khxng-f-rxy-d>
- ศิริวรรณ ไกรสุรพงศ์. (2557). งานวิจัย 'เพศในคุก' พบนักโทษมีเพศสัมพันธ์กันเอง. เข้าถึงได้
จาก <https://www.thairath.co.th/content/410500>
- อานนท์ จำลองกุล. (2560). การดูแลผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศ: ร่างกาย จิตใจ และการเยียวยา
ทางกฎหมาย. จุฬาลงกรณ์เวชสาร, 61(5). 603-618.
- Ackerman, C. E. (2018, January 15). Psychoanalysis: A Brief History of Freud's
Psychoanalytic Theory. Retrieved from
<https://positivepsychology.com/psychoanalysis/>
- Greenberg, J.S. Bruess, C.E. and Oswalt, S.B. (2016). Exploring the dimensions of
human sexuality. USA: Jones & Bartlett Learning.
- Just Detention International. (2558). การละเมิดทางเพศในเรือนจำ: วิกฤตสิทธิมนุษยชน
ระดับโลก. Retrieved from https://justdetention.org/wp-content/uploads/2015/11/International_Summary_Thai.pdf